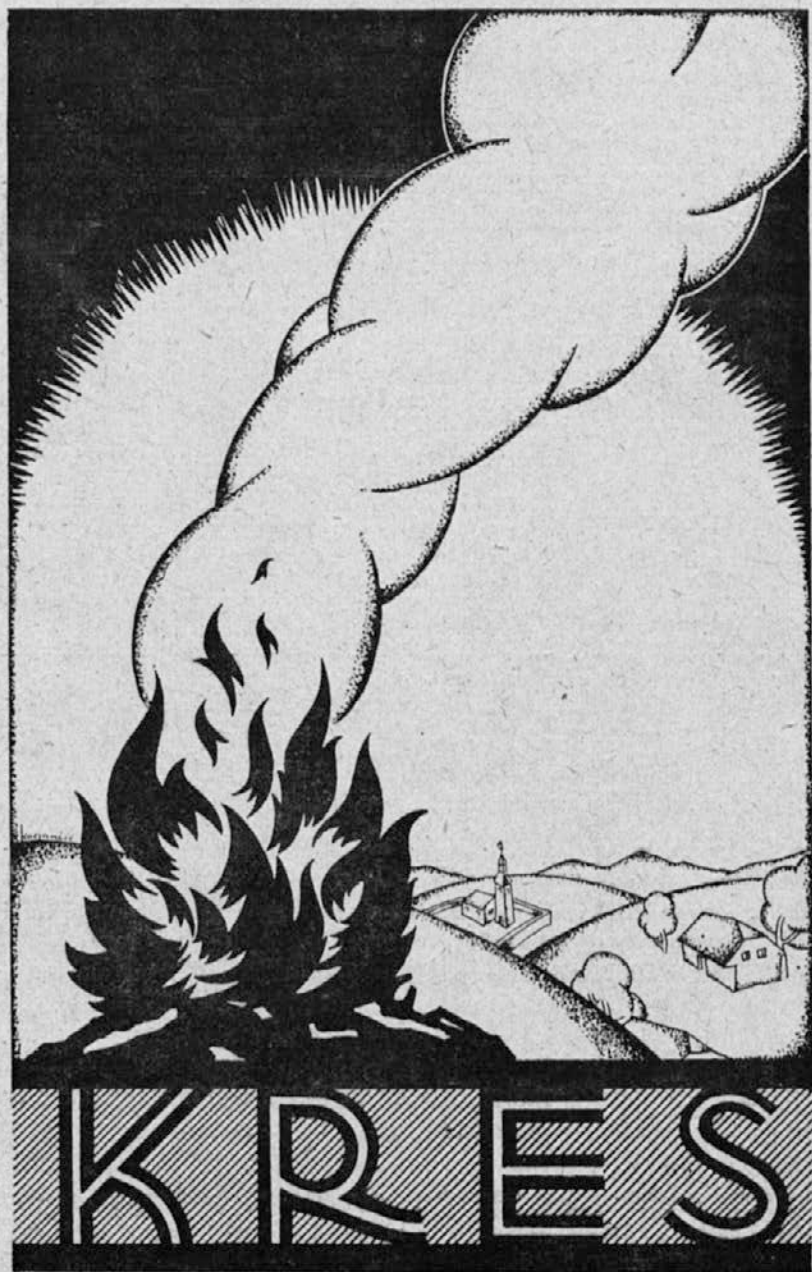

Poštnina plačana v gotovini.

ŠTEV. 4

* 1930 *

LETO I

Edini slovenski zavod brez tujega kapitala je
VZAJEMNA ZAVAROVALNICA
V LJUBLJANI, DUNAJSKA CESTA 17

Sprejema v zavarovanje:

1. Proti požaru: a) raznovrstne izdelane stavbe kakor tudi stavbe med časom gradbe; b) vse premično blago, mobilije, zvonove in enako; c) poljske pridelke, žito in krmo.
2. Zvonove in steklo proti razpoki in prelomu.
3. Sprejema v življenjskem oddelku zavarovanje na doživetje in smrt, otroške dote, dalje rentna in ljudska zavarovanja v vseh kombinacijah. Zastopniki v vseh mestih in farah.

PRODAJALNA K. T. D.

(H. Ničman)

v Ljubljani, Kopitarjeva ul. 2

Velika zaloga vseh pisarniških potrebščin,
devorijonalij, molitvenikov, kipov in slik
po zelo nizkih cenah

Besede življenja

Fantovski molitvenik

Napisal škof dr. Gregor Rožman

Čas birmanja je tu. Botri, obdarite svoje birmance s fantovskim molitvenikom, ki ga je napisal velik prijatelj mladine, škof, dr. Rožman.

Vsi, ki ste ga že kupili, pokažite ga vsem drugim fantom pa tudi staršem, da ga kupijo fantom, ki izstopajo iz šole.

Naroča se pri Društveni nabavni zadrugi, pri Ničmanu, Jugoslovanski knjigarni v Ljubljani.

Cena za vezan izvod z rdečo obrezo je 22 Din, z zlato obrezo 30 Din.

Izdaja konzoreij »Kresac«. — Izdajatelj in urednik: Vinko Lavrič, Ljubljana, Kolesijska ulica 1. — Uprava: Ljudski dom, Ljubljana. — Stane 25 Din za vse leto. — Tiska Jugoslovanska tiskarna: K. Čeč.

19

KREŠ

30

1850

Dr. Anton Bon. Jeglič v 80. letu

1930

P. Krizostom:

Velikemu popotniku

vladiki Antonu Bonaventuri za njegov osemdeseti god.

Popotnik si.
Preko osemdesetih višin
pot se Troja pne.
Preko osemdesetih dolin
Troja cesta gre.
S Teboj je Gospod.
Srebrn golobček Ti kaže pot.

Zlata palica Ti v roki gori —
pa nanjo se ne opiraš.
S potno rutico si čela ne otiraš.
Saj stopaš v majske dni...

Srce je Troje mlado
kot zorni jutranji cvet —
pa bi pelo rado
o ta čudoviti svet.

O le zapoj nam
pesem svojih belih cest,
po katerih hodiš
večnim idealom zvest.

Le zapoj nam pesem —
če Te je volja —
pesem bisernih gorá,
pesem bogatega žitnega polja.
Izpoj nam svojo modrost!

Mi pa Ti vriskamo danes
svojo mladost.
Naša pesem gre v Troje goré
in v tvoje bele ceste...
Naša pesem je molitev
za Troj god.
Vsako mlado življenje je molitev —
molitev iskrena je Troja pot.

Cerkev, država pa vzgoja

(Iz okrožnice papeža Pija XI.)

Jasno pa je, da mora država pri vsem tem pospeševanju javne in zasebne vzgoje in izobrazbe spoštovati prirodne pravice Cerkve in družine, ki jih imata do krščanske vzgoje; poleg tega se mora držati stroge delivne pravičnosti. Zato pa je krivičen in nedopusten vsak vzgojni in šolski monopol, ki hoče družine fizično ali pa moralno prisiliti, da pošiljajo svoje otroke v državne šole proti zahtevam svoje krščanske vesti ali proti svojim zakonitim željam.

Vsa ta načela pa nikakor ne jemljejo državi pravice, da bi za pravilno državno upravo in za obrambo notranjega in zunanjega miru — za te v svrhu skupne blaginje tako potrebne naloge, ki zahtevajo tudi posebne sposobnosti in posebno pripravo — ne smela ustanavljati in voditi šol, ki nudijo pripravo za nekatere njene urade, posebej še za vojaško službo, ako pri tem zares pazi, da ne krši svojiskih pravic Cerkve in družine. Nikakor ni preveč, da tu na to točko posebej opozarjamo. Zakaj v naših časih (v katerih se bohotno širi pretiran in napačen nacionalizem, ki je sovražnik pravega miru in napredka) se šestokrat prekoračijo prave meje, ko se na vojaški način urejuje tako imenovana fizična vzgoja fantov (in včasih, proti človeški naravi, tudi deklet), in se še na Gospodov dan često prekorači mera časa, ki mora biti posvečen spolnjevanju verskih dolžnosti in svetosti domačega družinskega življenja. Sicer s tem nočemo grajati dobrega duha discipline in zakonitega poguma, ki ga vzgajajo take metode; grajamo le vsako prenapetost, kakor n. pr. duha nasilnosti, ki ga ne smemo zamenjavati ne z duhom pogumnosti ne s plemenitim čustvom vojaške hrabrosti pri obrambi domovine in javnega reda; grajamo tudi prenapetost atletizma, ki je pravo fizično vzgojo tudi v klasični poganski dobi privedla na rob propada.

Splošno pripada potem svetli družbi in državi vzgoja, ki jo lahko imenujemo državljansko vzgojo in ki se nanaša ne le na mladino, ampak na ljudi vseh starosti in stanov. Njen namen je, gojiti takšno javno mišljenje in čuvstvovanje, ki voljo državljanov po neki moralni nujnosti nagiblje k dobremu: pozitivno s primernimi javnimi deli in predmeti, negativno pa z zavračanjem neprimernih. Kakor se ta državljanska vzgoja, ki je tako obsežna in tako mnogovrstna, da obsega tako rekoč vse splošno koristne državne naprave, na eni strani mora strinjati z načeli morale, tako na drugi strani ne more nasprotovati nauku Cerkve, ki je po božji volji postavljena za učiteljico teh načel.

Vse to, kar smo o vzgojnem delu države do sedaj povedali, se naslanja na trdni in nespremenljivi temelj katoliškega nauka »o krščanski ustavi države«, ki ga je tako izvrstno razložil Naš prednik Leon XIII. poudarjajoč tole: »Bog je gospostvo nad človeškim rodom razdelil na dve oblasti, cerkveno in državno, izmed katerih upravlja prva božje, druga pa človeške zadeve. Vsaka izmed teh oblasti je v svojem redu najvišja; vsaka izmed njiju ima svoje določene meje, ki jo obdajajo in so določene po njeni svojski naravi in po njenem neposrednem namenu; zaradi tega se nahaja tako rekoč v neki določeni sferi, v kateri sme razvijati svoje delovanje po popolnoma svojskem pravu. Toda, ker so obema oblastema podložni isti podaniki in se lahko zgodi, da je ena in ista stvar, čeprav pod različnimi vidiki, podvržena oblasti in sodbi obeh, zato je moral neskončno previdni Bog, od katerega izhajata, za vsako izmed njiju določiti lastna pota po gotovem redu. Ni oblasti, ki bi jih Bog ne bil uredil.«

Ravno vzgoja mladine je ena izmed tistih reči, ki pripadajo obenem Cerkvi in državi, »čeprav na različen način«, kakor smo že prej pojasnili. »Zato mora — nadaljuje Leon XIII. — med obema oblastema vladati smotrna zveza; tej zvezi se ne primerja brez razloga ona zveza, po kateri se v človeku družita duša in telo. Kakšna in kolikšna bodi, pa kakor rečeno, ni mogoče razsoditi drugače kot z ozirom na njuno naravo ter na odličnost in plemenitost njunih namenov, spričo dejstva, da je eni predvsem in na svojski način poverjena naloga, skrbeti za časno blaginjo, drugi pa naloga, prizadevati si za dosego nebeške in večne sreče. Zato pa karkoli je v človeškem življenju količkaj svetega, karkoli se nanaša na zveličanje duš in čiščenje božje, bodisi po svoji naravi ali po namenu, kateremu služi, vse to je pod oblastjo in upravo Cerkve; vse drugo, kar spada med civilne in politične zadeve, pa je popolnoma pravilno podvrženo svetni oblasti, po zapovedi Jezusa Kristusa, da je treba dati cesarju, kar je cesarjevega, Bogu pa, kar je božjega.«

Kdorkoli bi ta načela zavračal in bi se pri vzgoji ne maral ravnati po njih, bi nujno dospel do zanikanja resnice, da je Kristus ustanovil svojo Cerkev za večno zveličanje človeškega rodu, in do trditve neresnice, da svetna družba in država Bogu in njegovemu naravnemu in božjemu zakonu nista podvrženi. Take posledice pa so resnično brezbožne, zdravi pameti nasprotne, zlasti še v zadevi vzgoje, ter skrajno nevarne za pravilno izobrazbo mladine in nedvomno pogubne za svetno družbo samo in za resnično blaginjo človeškega občestva. Nasprotno pa uporaba teh načel nujno nudi največjo pomoč pri pravilni vzgoji državljanov. To zadosti jasno dokazujejo dejstva vseh vekov; kakor je že v prvih časih krščanstva

svaril nasprotnike katoliške Cerkve v svojem Apologetiku Tertulijan, tako jih je v svojih časih opominjal sveti Avguštin in tako lahko v naših časih ponavljamo njegove opomine tudi mi: »Dobro, naj nam oni, ki pravijo, da je Kristusov nauk državi sovražen, postavijo takšno vojsko, kakršni morajo biti po nauku Kristusovem njeni vojaki; naj nam dajo takih državljanov, takih zakonskih mož, takih zakonskih žena, takih roditeljev, takih otrok, takih gospodarjev, takih služabnikov, takih kraljev, takih sodnikov in končno tudi davkoplačevalcev in takih davkarjev, kakršne hoče imeti krščanska vera, potem naj se šele drznejše zatrjevati, da je krščanska vera državi škodljiva; ali pa naj se niti za trenutek ne obotavljajo priznati, da more krščansko življenje državi kar največ koristiti.«

Stranik Dragoman:
Kresovanje

Mi smo kresovi. Gorimo, gorimo in žgemo, žgemo.

*Dajte, vse stare podobe na ogenj vrzimo,
vse trhle okvire in knjige učene,
da više in više v nebo zagorimo,
da silneje svojo mladost zaživimo,
pojočo mladost.*

*Zdaj so ure temotne, k večeru gredo,
zdaj vsakdo med nami naj dušo odklene.
Rahlo strnimo vse luči v tih kres,
da bomo videli vsak svoj obraz,
da bomo lica izprali z gorsko vodo,
da bomo grla omehčali,
da bo jutri zvenečo višino zapel
vsak izmed nas.*

*Jutri bo pomlad. V starih prerokbah so mlade besede:
bijejo vihre udar na udar,
zebejo zime s snegovi in burjo,
rušijo teme poli in mostove —
mladost pa preraste temo in vihar!*

*Mi smo kresovi. Gorimo, gorimo in žgemo, žgemo.
Pogleknili bomo pred Boga. Pred prestol Njegov
vsi naši plameni hitijo in molijo, molijo
za sveto pomlad.*

Janez z Visokega

8.

Kadarkoli se je mogel Janez odtegniti, je prišel z Višave v Samoto.

Mlada, cvetoča mlinarica, ki se nekdanj ni marala kdo ve koliko mešati z moškimi, je hodila sedaj hrepeneče čakati pred mlin, kdaj pride Janez.

Ej, fant je bil kmalu izvohal, kdaj je Marijanica sama v mlinu, in zato ni imel sitnosti, katerim se mlad, ljubezni iščoč človek tako rad izogiblje.

Na Sloko goro hite radi mladi ljudje, ki jih teró srčne težave.

Oj, te težave! Marsikatera deklica se razjoka pred oltarjem Matere božje in potoži Mariji stiske in težave mladega srca, hrepeneče duše. In fantje, stoječ daleč zadaj za vratmi kot kipi, zró na oltar, a njihova srca molijo...

Janez z Višave je kmalu opazil, kje stoji Marijanica iz Samote, ki je bila »njega« tudi že poiskala.

»To je dekle!« je bil rdeč Janez.

»To je fant!« je bila v zadregi Marijanica, pokleknila in molila, zakaj sedaj ni imela nobene večje skrbi in je lahko opravila ono, kar ji je naročila mati.

Po opraviu sta se — kajpada slučajno — našla.

»Joj, kaj si tudi ti prišel?« se je začudila Marijanica.

»Nisem mislil, da te tukaj dobim,« ji je odvrnil on in stopil k njej. »Pojdeš plesat?«

Deklica je zardela in mu dala šopek iz rožmarina in nageljnov.

»Na, da boš tudi ti imel! — Plesati ne smem, ker so mi mati naročili, da moram kmalu priti.«

»Pojdi! Bova potem hitreje spela domov, ko bova dva. Jaz pojdem s teboj, da ti ne bo dolgčas po poti.«

In prijel jo je za roko ter krenil proti gostilni, iz katere se je razlegala godba in ukanje.

»Ako naju kdo vidi?« je bila v skrbeh Marijanica.

»Ali se me sramuješ, Marijanica?«

»Ti — ti... morda se me ti, ker sem revna.«

»Ti si moja... ne govori tako... jaz te imam rad. Danes bova plesala.«

Pogumno je stopala za njim in se ponosno ozirala okoli.

Kako ji je igralo srce, ko jo je vodil zali Janez med njene tovarišice! Takega fanta nima nobena!

»Pij, Marijanica,« ji je ponudil Janez poln vrček penečega piva. »Gotovo si žejna.«

Ona ga je pogledala iskreno ter šepnila: »Na tvoje zdravje!«

»Na najino zdravje!« rekel je Janez, stisnil njeno roko, a z desnico nagnil vrček, da je izteklo vse, zakaj žejen je bil.

Potem sta šla h godcem. Ona je odložila mašno knjižico na polico, popravila si iglo za vratom, on se je pa odkupil pri godcih, nato sta se prijela in se spustila za drugimi in sta plesala, plesala...

Solnce se je bilo že precej pomaknilo čez poldne, ko se je Marijanica naglo spomnila in rekla:

»Joj, kaj bodo dejali doma! Lahko bi bila že doma, pa sem še tukaj. Jaz moram iti domov.«

»Saj pojdem tudi jaz. Še enkrat se zaobrniva, potlej pa pojdeva.«

In kdo bi ne zaplesal še enkrat za slovo, posebno kadar ga še mika? Plesala sta še dolgo.

»Marijanica, jaz te ljubim,« rekel je Janez, ko sta prišla v gozdno senco. In deklica ga ni kar nič zavračala ob njegovem strastnem zatrjevanju.

»Kaj poreko neki doma?« je zaskrbelo Marjanico. »Kako naj se izgovorim, kje sem se zamudila?«

»Nič se ne zmišljaj! S teboj grem, da se pokaževa. Misliš, da se jaz res koga bojim? Naj vedó, da se imava rada!« je govoril Janez pogumno, zakaj razgrel ga je ples, pa tudi pijača.

»Bojim se matere! Oh, ko bi jih ti poznal! Ti ne veš, kako so hudi! Koliko sem jih že preslišala, kolikokrat so mi že pripovedovali: ,Nikar se ne pečaj z moškimi! Ne oziraj se za nobenim, naj ti obeta same cekine! Ognj se vsakega, ki se ti prismeje nasproti! Nobeden ni vreden prijazne besede. Ne verjemi nobenemu, naj ti obeta karkoli! Vsak ima dosti na jeziku, malo v srcu. O ljubezni se menijo, pa za drugimi mislijo.' Oh, in kaj še vse drugega: to jih bom še preslišala danes!«

»Ali se morda kesaš?«

»Kesam se ne, bojim se pa.«

»Veš, Marijanica, jaz pojdem s teboj k vam; pa če te bodo zmerjali, jim povem, da se imava rada, da boš moja — žena.«

Ona se je veselo nasmejala.

»Oh, to je pa še daleč! Lej, komaj se ti brčice kažejo.«

Že se je videla dolinica v Samoti, kjer je kmalu za ovinkom mlin. Spela sta po poti ob hribu, na levo so bili logi, na desno pa gozdi.

»Kako ošabno si me bila sprejela oni večer, ko sem bil prišel prvič k tebi! Najrajša bi me bila ven vrgla.«

»Hihhi, kaj sem pa hotela, ker te nisem poznala tako kakor sedaj? Prišel si bil pa tudi tako naglo, da sem se bila prestrašila.«

»Sedaj bi se pa ne več, kaj? Sedaj me poznaš!«

»Poznam! Pa takrat sem te tudi poznala. Ti ne veš...«

»Kaj je bilo?«

»Oh, da ti tudi to povem. Meni si bil že takrat všeč, ko smo tele lovili.«

»Ti pa meni. O, ko bi ti vedela! Jaz še spal nisem kakor po navadi.«

* * *

Med tem se je pa zbirala nevihta. Mlinarica v Samoti je bila v skrbeh zaradi hčere.

»Kje je neki tako dolgo? Kam je šla? Zakaj se mudi?«

Tako se je vpraševala, in njena skrb je rastle bolj in bolj, vzbujala se je jeza, strah, sumnja in, oj! spomnila se je, kaj je sama doživela nekdanj na ta dan. Oh, to niso bili veseli spomini, ki bi jo bili tolažili! Šele kasno popoldne je zagledala v daljavi hčerko, prihaja z njo moški. Speklo jo je pri srcu, da se je kar zganila.

»Počakam ju.«

Tako je sklenila skrbeča mati in stopila za gosto grmovje na bregu. Poiskala si je prostor, odkoder je lahko sedé gledala po poti, po kateri sta prihajala. Oh, kako je kuhalo v njej!

»Le, kdo je! To ga bom izpovedala! — Taka je ta božja pot! Čakaj, punica! Oh, da sem jo pustila samo tako daleč! Oh, moja pamet! Kje je bila neki? No, kakor bi ne vedela!«

Tako si je bridko očitala, napenjala oči, ju opazovala, nemirno vstajala, da bi bolj videla, kako se vodita za roke, kako si zreta v oči in se smejeta. Speklo jo je, da je kar kvišku planila, ko je videla, kako naglo ji je del »on« roko okoli vratu in jo poljubil. In dekle se ni kar nič branilo, ampak z obema rokama obesila se mu okrog vratu.

»Oh, to bi ti jo priložila čez pleča! Nu, čakaj!«

Ko bi mogla kar zviškoma pasti med njiju, gotovo bi se bila vzdignila; tako je pa morala z nemirnim in razjarjenim srcem čakati za grmom, ako je hotela, da se ne pokazi načrt, ki si ga je bila v naglici zamislila.

V smehu in z roko v roki sta se bližala, ne sluteča, kaj pride.

Mati za grmom, ki je sedaj poleg oči napenjala tudi ušesa, je razločila prav natanko njun pogovor.

»Ej, Janez moj, do tje je še daleč. Ti nimaš niti dvajset let, pri vojakihi nisi še bil... ej, ženil se ne boš še tako brž... Rada te imam pa vendar in te bom čakala, dokler boš hotel, ker si mi tako všeč, ker te tako...« je gostolela deklica.

»Veš, to kmalu pride! Stric se stara, opešal je že, in dejal mi je, da mi izroči kmalu gospodarstvo, in ako bo treba, dokupijo mi leta. Veš, to bo kaj kmalu... Saj pa tudi komaj že čakam, da bi prišla že enkrat skupaj, da bi mi ne bilo treba tako daleč hoditi. Veš, včasih se le bojim, da bi me naši ne zasledili, zakaj sitna sta oba, stric in teta, da ju včasih komaj prenašam.«

»Potlej boš seveda bogat... pa... mene ne boš več maral, ker sem revna in ponujale se ti bodo bogate in lepe...« Zadnje besede so zvenele otožno.

»Tako, Marijanica, tako slabo me sodiš ti...?« sta se ustavila ravno pod grmom, za katerim je bila mati na preži.

Uprl si je roke v bok in ji zrl v oči:

»Nisem verjel, da me tako malo poznaš, da me tako sodiš. Ti boš moja. Ti moraš biti moja. Marijanica, Marijanica!«

»Ivan, odpusti! Oh, jaz ti verjamem, da me ljubiš, da me ne popustiš! Ti si moj! Ti ostaneš moj! Odpusti!«

Oklenila se mu je okrog vratu... Takrat se je pa vzravnala za grmovjem mati mlinarica. Joj, kako je vrelo po njej, in tresla so se ji kolena! Kakor ujeda se je spustila izza grma nizdol. A njena togota je bila hitrejša nego noge.

»Smo vkup?« zavriščala je, preden je prispela do njiju. »Čakajta!«

Ko bi bilo treščilo, bi se ona dva ne bila tako prestrašila.

»Moja mati!« je dihnila Marijanica in se bliskoma izvila Janezu in zbežala po potu.

Janez se je osupel odmaknil nekaj korakov.

Stara se je z razprostrtimi, iztegnjenimi rokami spustila za hčerko. Ko bi jo mogla prijeti! A mlade noge, čeprav so dolgo romale, so bile vendar hitrejše.

»Uh! Ti, vlačuga, ti, nesramnica, ti, to só stova božja pota? Oh, sramote, sramote! O, jaz nesrečna tvoja mati!... Lisica, počakaj...«

Pa Marijanica je bežala kakor plaha srna, zakaj vsa zmešana je bila, le to je čutila, da mora bežati, da uide materini jezi. Na Janeza ni več mislila tisti hip.

Ko je žena videla, da je ne dohiti, se je obrnila k Janezu, ki je stal ves osupel okorno na poti; celó umakniti se je bil pozabil. To je bil pa brž sklenil, da pojde dekljci pomagat, ako pride v materine roke. Zato je bil vesel, ko je opazil, da je deklica hitrejša od matere.

»Ti, zapeljivec grdi, ti,« se je lotila mlinarica Janeza. »Na božja pota hodi dekleta lovit; sram te bodi!«

Sedaj ga je spoznala.

»A-a? Ti si? Ali te je tega stari učil? Oči ti izpraskam, grdoba!« Janez se je nekoliko odmaknil.

»Kaj sta imela? Uh, pa saj sem videla! Sramote, sramote! Moja hči — ob belem dnevu z moškimi pohaja...«

»Nič napačnega ni bilo.«

»Kaj?... To ni bilo napačno? Pojdi drugim pravit, jaz vem, kaj je to. Sramote! Ti si tat, tat! Ti kradeš dobro ime meni in hčeri! Ti jo zapeljuješ!«

»Jaz jo ljubim!«

»Ljubim... ljubim... o, saj vem, kaj je to! Ljubim! Hahaha — ljubim! Ti ljubiš sebe, ti ljubiš svojo strast, ti iščeš kratkega časa! Uj, mene, nesrečne matere! Pa ravno moje hčere si se lotil!«

»Mati, dajte si dopovedati! Krivo me sodite! Vi me ne poznate! Verjemite mi, da jo imam rad, ker jo hočem vzeti za ženo.«

»Lažnik! Ti si lažnik! Tako govori vsak zapeljivec!«

»Naj me Bog kaznuje, ako ni res, kar vam pravim!«

»O, groza! Fant, fant! Ne kliči nase božje jeze, katera ti ne odide! O, kako sem nesrečna! Tvoj stari na Višavi, ki je tvoj stric ali kali, ki pa bi bil rad tvoj oče, naj ti pove, kako kaznuje Bog vsako verolomnost. Njega vprašaj!«

Oči so se ji začele škodoželjno svetiti.

»To ti povem! Le enkrat se še bližaj moji hčeri, pa storim nekaj, da me boš pomnil! O, jaz povem vse Maruši, ona te že obrzda, da ne boš mogel nikdar v Samoto, niti kam drugam po takih potih kot danes. Fant! Ne pozabi, da najdražji zaklad vsake matere je poštenje njenih otrok, in svoj zaklad bom znala braniti tudi jaz. Fant, ogiblji se Marijanice!«

Zapretila mu je s prstom in šla za hčerjo.

»Marijanica bo moja!«

A mlinarica se ni zmenila za njegove besede. Vedela je, da govori tako neizkušena, kipeča mladina, katero nagiblje vse drugo bolj kakor pamet.

Janez je stal nekaj časa sam, zbiral je misli in nato krenil po logih domov.

Ko je uzrl domovje, ga je zbudlo nekaj, da si je mislil:

»Doma pa tudi ne bo prav.«

A srce je kmalu premagalo druga čustva in ga oblivalo s sladkimi nadami. Bodočnost mu je kazala zlate gradove.

Ko je spel v mraku v breg po kolovozu, je pel:

Ah, te njene oči...
kako so hude!
Kadar pogleda me,
užge mi sreč...

Pred hlevom se je šele vzdramil iz sladkih sanj, ko ga je nagovoril gluhi hlapec Juriš, ki se je hladil in kadił tobak.

»Danes si pa dosti odpustkov prinesel, ker si toliko časa molil,« je rekel pošteni starina. »Kje je pa tovarišija? Tako sam?«

»Juriš, ti si neumen!«

Stari se mu je zarežal:

»Ej, veš, jaz sem bil tudi nekđaj mlad in vem, kako se moli pod Sloko goro.«

»Na Sloki gori je cerkev, gotovo si že pozabil od starosti.«

»Hahaha... seveda, na Sloki gori. Mladi svet pa božjo pot navadno pod goro odpravi in tudi kaj zapravi... hahaha!«

»Ti si neumen!«

Počasi je krenil v hišo. Nič kaj pogumno in veselo ni stopal. Molčé sta ga sprejela.

»Fant! Sloka gora ni tako daleč! Prišel bi bil lahko prej domov. Ti veš, da tega ne trpim. Jaz hočem, da si doma.«

»Kdor ne pride o pravem času k skledi, se mu omledi. Jaz ne bom jedi prestavljala. Ako ne veš, kdaj z božje poti — radovedna sem, katero si obiskal —, pa hodi k maši v Lašče, ko veš, koliko je do doma,« je pristavila mati.

Janez je bil ves rdeč. Molčé je sprejel svarilo in večerjal.

Žal mu je bilo, ker sta bila stara dva, ki sta ga ljubila kakor sina, nevoljna in jezna, a kesal se le ni.

»Marijanica!«

S tem imenom v srcu je zaspal.

9.

Na Sloki gori je bila tudi Kokotovo Jera.

V sredo dopoldne je prisopihala na Višavo s procko na rokah, v kateri je bilo do polovice jajec. Že iz navade je zavpila na pragu:

»Jajčka! Jajčka! Jajčka!«

Maruša je lupila krompir za južino, ko je Jera privihrala v vežo.

»Zmerom za jajčki, Jera? Nič si ne daš počitka, ne bo prav,«
jo je sprejela Maruša.

»Čič ne dá nič! Pa bi ne bilo kofetka, pa tudi močnika ne, ako
bi jaz takole čakala doma. In zvedela bi nič ne, kar sedaj vem. O,
Bog nas varuj!«

»Kaj pa, kaj veš?«

»Jehata! Saj ne smem povedati. Uh, še sedaj me je sram, kar
sem videla ... Ti ne veš!«

»I, seveda ne!«

»Pa bi morala vedeti!«

»Jaz?«

»Da, ti! Ravno ti moraš vedeti. Ti ne veš! O, Bog nas ne zapusti!«

»Kaj pa je?«

»Pa res ne veš? Ti si slepa. I, pa saj nisi bila v nedeljo na Sloki
gori, a fant ti ne pove kaj takega ...«

»Kaj takega vé naš fant?«

Maruša se je začudila in prenehala lupiti.

»Vaš fant, ki sta mu vidva toliko dobrega storila, in ona punica,
ki je hči mlinarice iz Samote, se imata — rada! Rada, pa prav rada,
da veš. Sv. Jera naj priča, da je res.«

»Kdo bi si mislil!«

In Jera je odprla vse zatvornice ženske zgovornosti in mahala
z rokami, da bi bolj živo dopovedala, kako je bilo v gostilni pod goro.

Maruša pa je poslušala in poslušala. Vzbujala se je nejevolja, ki
je polagoma prehajala v jezo.

»Tako je bilo!« je končala Jera in si brisala obraz, na katerem
so stale potne srage, zakaj človek, ki važne reči pripoveduje, se rad
upeha.

»Ako je to res, potem to ni samo na sebi. Prav je, da si mi
povedala,« je izpregovorila Maruša.

»O, ni samo na sebi, ne, gotovo je kaj vmes. Le čakaj, da vidiš!
Meni vest ni dala miru. Šla sem včeraj v Samoto in sem mlinarici vse
povedala, ker hočem, da se to razdere. Pa sem jo naletela. O, ta mli-
narica, še sedaj jo ima, Bog nas varuj, v oblasti. Pa misliš, da je bila
na deklča kaj huda, kali? O, tej se pozna, da je moške zapeljevala.«

Maruši so se zasvetile oči.

»Kaj misliš, da je kaj dejala, ko sem ji sramoto njene hčere
razkrivala? Niti z očmi ni trenila, ampak toliko, da me ni iz hiše
vrgla; zapodila me je. Čak, baba, še jajca boš za menoj nosila! De-
jala je: 'Moja hči tebi nič mari. Za njo se ne brigaj! Jaz sem njena
mati! Sama vem, kaj mi je storiti.' Kaj sem hotela? Pobralla sem
procko, saj sem videla, da jo ima še hudobec v oblasti, pa sem šla.
Po poti sem kajpak molila za njo in za deklča.«

»Prav si storila.«

»Vedela sem, da si ti drugačna mati; da veš, kaj je tvoja krščanska dolžnost, kadar veš, da pod tvojo streho biva grešnik. In vaš Janez je grešnik, to sem videla.«

»Oh, kako sem nesrečna!« je vzdihnila Maruša. »Ti veš, koliko sem trpela z možem, ki je imel znanje s to zapeljivo mlinarico iz Samote, sedaj pa še fant zaide v take peklenske zanke! Moj dedec je strašno dober in rada ga imam, vendar mi vedno nekaj pravi, da ima še sedaj za mlinarico eno oko. Oh, kolikokrat sem že jokala zaradi tega, kolikokrat sem se že jezila in — sedaj je pa fant tak.«

»Da, tak, to sem videla!«

»Oh, kaj mi je početi? Tej mlinarici bi kar oči izpraskala. In ta fant! Vse bo njegovo, pa nima pameti. O, tako se bo sam zajel! Jav! Jav! Šele sedaj sem se spomnila.«

»Kaj? Kaj? Kaj?«

»Oni dan sta bila oba, dedec in fant, v Samoti. Takrat se je to naredilo! Jej! kako sta me nalagala.« je šlo Maruši na jok.

»Dejala sta, da jima je tele ušlo, pa sta imela z ženskimi opraviti. Sedaj vidim. Moj dedec s staro in fant z mlado! O Bog! Umrla bom! Stari je sam vsega kriv, da je tako, pa mene ujeda!«

Ljubosumje, ki je nekaj dni mirovalo, se je vzbudilo.

»To je zakon!« je rekla Jera in zavila oči. »Oh, kaka sreča, da sem ostala tako. Tak pekel, kakor je pri vas.«

»Pekel! Pekel! Mene bo konec tukaj,« je zatulila Maruša.

Jera, ki je bila mehkega srca, se ni mogla več zadrževati in se je začela tudi ona cemeriti.

Vse žive stvari, kar jih je bilo blizu, so bile ganjene od obupnega joka. Maček se je smukal okoli ženskih in se drl kakor v sušcu, priklenjeni sultan je tulil pred kaščo, kokoši so prikokodakale v vežo in petelin se je čudil »kakaduk! kakaduk!«, iztegoval vrat in z očesom gledal v procko z jajci, z drugim pa mačka, s katerim si nista bila dobra.

Tako ginljivo sta se jokali Maruša in Jera.

Maruša se je jezila na moža in fanta, mlinarico in hčer, sama nase, in Jera je kajpada pomagala, da je bil hrup popolnejši.

»O, strah, pol poldne, jaz sem pa še tukaj!« je javnila Jera in planila kvišku.

»Pol poldne že, krompir je pa še v procki!« je viknila Maruša.

»Maruša! Bog te potolaži! Nesrečna si, to vidim. Ko bi bila jaz na tvojem mestu, naredila bi red. — Imáš kaj jajček?«

»Jera, strašno rada bi ti postregla, pa vidiš, da nimam časa; poldne bo, krompir je pa še v procki. Vse ti prihranim, le kmalu se oglasi!«

- »Pa gotovo!«
»Gotovo, le pridi!«
»Fanta primi v strah.«

Jera je pograbila procko in odjadrala z zavestjo, da je storila dobro delo.

Maruša je pa lupila in premišljevala, premišljevala...

Opoldne seveda še ni bilo zavrelo, ko so prihajali lačni s travnika in sedali k mizi, da bi zajeli.

Čakali so in čakali, pa ko le nič ni bilo, je hlapec Jurij zavpil v vežo:

»V mojem želodecu je že odzvonilo poldné.«

Vsem je uhajal smeh; dekla si je morala tiščati usta, da ni razsula.

Pred pečjo so pa samo burklje zarožljale. Vsi so vedeli, da materi nekaj ni prav, in so si izpraševali vest, kdo je kriv.

Mati, gotovo se ti je bila ura ustavila!« je povzel gospodar.

Neprijetna tišina je bila v kuhinji, da nihče ni vedel, kaj se še skuha. Gospodarja je začelo skrbeti.

»Gledat pojdi, kaj se je zgodilo,« se je ponorčeval hlapec. »Nesreča se je morala zgoditi. Gotovo je mati onemela in prišla ob pamet. Zdi se mi, da sem slišal prej tuliti našega psa. Nekaj se je zgodilo.«

Gospodar je pa začel slutiti in je molčal. Vest mu ni ničesar očitala.

Naposled je postalo vendar mehko.

»Krompir!« so vzdihnili vsi, ko je prinesla južino na mizo.

»Mislil sem, da se bo kaj posebnega zvarilo,« je omenil Jurij.

»Tega pač ni bilo treba toliko časa čakati,« je pritrdil gospodar nejevoljno.

»Kaj? Ti in fant še tega nista vredna!« je zrastla Maruša. »Kdor si sklede prebira in žlice izbira, vedno slabo jé. V Samoti bi bilo seveda vse dobro.«

Gospodar je obledel, Janez zardel in pobesil oči.

»Te je zopet vrag obsedel?« ji je oponesel gospodar.

»Da! vrag! Mene je obsedel vrag, a tebe jezdi ona čarovnica iz Samote in tudi fanta.«

Ni dišala jed ne gospodarju ne Janezu.

Stari Jurij, navajen takih prizorov, je zajemal ravnodušno. Ker pa le ni hotelo zmanjkati, si ni mogel kaj in je pripomnil:

»Bog je dobro blagoslovil našo hišo. Nikdar ničesar ne zmanjka. Čim bolj lačni sedemo k mizi, tem več ostane. Bog nas ima rad. Naj nam skoraj pošlje tudi potrebno oljko.«

(Dalje.)

Tone:

Giovanni

Pod idrijskimi Goljaki si dobil svoje črne, zveste oči, pečat skrite trpkosti Ti je pritisnila na čelo okolica, kjer Ti je tekla zibel in prva leta sožitja s Tvojim očetom, ki je bil poosebljena resnoba, ker je moral v težkem znoju dela gorjanskega kmeta iz-

Ivan Gruden — visokošolec.

tisniti iz nerodovitne zemlje ono, kar je bilo potrebno za življenje. Iskrenost, dobrodušnost, plemenitost in šegavost so Ti položile rojenice v zibel.

Bil si dober študent, ki si poleg domačih in šolskih nalog delal in se vadil v vseh onih nalogah, ki so potrebne človeku, da ga družba sprejme kot dobrodošlega vedrega člana medse, ko postane samostojen. Kar mimogrede brez instrukcij si se naučil igrati

na harmonij, mimogrede si postal dober pevec in kritik, ko si še kot mlad dijak prepeval v cerkvi na Vojskem slavo Oni, kateri si bil vedno tako iskreno vdan in ki Ti je nadomestovala prerano umrlo zemeljsko mater — kar si mi zatrjeval tolikokrat —, kar je tudi zarezalo v Tvoje mlado lice črto skrite bolesi, o kateri si se mi pa razodel šele pozneje, ko sva si stala že kot moža ob strani. Bil si čist in zdrav v svojih nazorih, nikdar ni spolzela iz Tvojih ust beseda, ki bi ne bila vredna plemenitosti Tvojega značaja. Že kot dijak si nam bil vzgojitelj in učitelj, ki si nam tako rad in tako nevsiljivo dal zajemati iz bogate posode svoje duševnosti.

In ko si hodil po Italiji in po Franciji od Florenze do Grenoble, da izpopolniš svoj jezikovni studij, si izpopolnjeval tudi čudovito lastnost dobrega opazovalca, ki Ti je tako spretno narekovala v pero satiro in humor, kjer si bil mojster.

Kako si se iskreno veselil svidenja z domačimi, ko si se vračal vsako leto iz sveta v zatišje, ko sva v julijskih jutrih vriskala na počitnice tja pod strme robove Tvoje rosjtne hiše. Kako je bil čist in odkrit Tvoj pogled ob takih trenutkih v resno čelo Tvojega očeta, ko si mu stiskal trdo in žuljavo roko v pozdrav. In kakor je vriskala vsa narava in hiša, ki Te nam je dala, kadar se je kopala v kratkem času mrzloruparskega poletja v solncu, tako solnčen in vesel si bil Ti, dragi moj, ko si po mesecih temeljitega studija hodil na oddih v veličastni mir svojega planinskega kraljestva, iz katerega si se vračal klen in dobre volje v svet, v katerem si ostal kot vedno čist, zvest, dober in iskren.

Pa je prišel dan, ko si me poiskal z žalostjo v očeh in mi zaupal, da si bolan. Čutil sem, da sem Te imel od tega trenutka rajši in da si mi bil bližji. In ko si legel v postelj, da počakaš spomladi, sem Te našel, ko sem Te obiskal, s svetim pismom v roki. »Poglej! to najrajši berem, odkar sem prišel z Golnika. Najbolj se veselim, da bom videl cveteti na Gradu kostanje in hodila bova na solnce. Povedati Ti moram, da sem molil brez glasu nekega jutra na Golniku in v postelji »Češčeno Marijo«, ki sem se ji vedno priporočal, da mi vrne glas, katerega kot šolnik najbolj potrebujem. Ko primolim in izrečem: »Sveta Marija, Mati...« ostrmim, izrekel sem te besede s svojim normalnim glasom po tako dolgih mesecih. Jokal sem.«

Tih, skromen in nevsiljiv, kot si bil vedno, si se kot mučenik poslovil od nas, ne da bi videl cveteti na Gradu kostanje, katerim se smehljajo danes le črne oči Tvoje male Mite.

Giovanni — Ivan Gruden — Peter Klemen — je bil rojen na Vojskem nad Idrijo 30. jan. 1887. Bil je profesor na Trgovski šoli v Ljubljani, kjer je učil francoščino, laščino in stenografijo, govoril je pa še srbohrvaščino, španščino in češčino. Pisal je veliko v »Slovenčev« podlistek pod imenom Peter Klemen. Kdo se ne spominja šaljivih podlistkov o naši loteriji? Najrajši se je gibal med mladimi ljudmi, med fanti, vedno veder in šaljiv. Umrl je 9. aprila t. l. Počivaj v rajskem veselju!

Lojze Golobič;

Očeiova izpoved

Mnogokrat se odkrivamo med akademskimi četrtrinkami. In izkopljejo se strašne jame med nami; nihče jih ne more zasuti, nihče prekoračiti.

»Ah, kaj zakon! Moža se najem, pa grem. Kdo me veže? On?! Ba! Ni je verige, ni ga železa: vse polomim.«

»Je vez, kolegica: dete!«

»Bežite, bežite! Le kam bi ž njim! Nečem ga; ne dam mu telesa: polt mi zguba, prožnost mi vzame, svobodo mi krade. Kupim si mačko, da se ž njo igram. Ko mi bo dosti, jo zadavim... Vi, kolega, greste pol stoletja za nami.«

»Za vami ne pridem nikdar. Predaleč ste. Tja si ne želim.«

Snoči pa sem slišal bednega moža, rudarja, ki dolbe rov od jutra v noč. Nikdar ne vidi solnca, nikdar ne sliši pesmi, nikdar ne doživi pomladi.

Držal sem za njegovo težko roko, dlan mu je kakor z železom okovana, a med prsti so bile odprte tri rdeče lise.

Preveč sem grebel, preveč sem ljubil danes.

Ležimo vam kakor mrličiči v velikem črnem grobu. S krampom ščipljemo od črne stene in trgamo kakor z živega telesa. In vsak svoj vozič nalagamo. Ko ga zvrhamo, ajdi ž njim! In vnovič kljuvaj, strgaj, nametaj!

Tako mi je, kadar potegne voz, kakor da je kanila iz srca velika kaplja krvi. Vlažno mi je tudi v dlaneh.

Nekoč nisem tako ležal in glodal črnih sten. Ženo sem imel kakor danes. Pa ko sem čakal, da mi da potomca in sem zaman čakal, hudiča, takrat sem vrgel: Žena, deset let je, kar čakam na sina, zdaj pa grem. Nič me ne veže na tebe, nič na dom. Prazne so stene, prazen je vrt, dvor je mrtev. Suho drevo si ti in jaz. Za pod sekiro...

Se sem ostal in v poslednje čakal. Pa glej, moja žena, moja ženica mi razodene: Bog naju je blagoslovil; nosim ti dete...

Ej, moja ženica Kate mi je dala Perina, Nikolaja, Dušana, tri leve. In še tri vile mi je povila: Ljubico, Rožico, Miro. Pa kaj vem, kaj bo še. Saj moja Kate je kakor mlada jablan.

Polno hišo jih imam in samo to dvoje rok jim daje kruha. Pa dale bi, če bi jih bilo dvajset. Grebel bi v zemljo in kamenje mlel. In kruh bi bil tečen, saj bi ga zalival s krvjo. — In kako sem vam vsako leto za deset let mlajši! Porušil bi vso črno steno in jo naložil v en sam mah. In vriskam in pojem, ko gre proti večeru. Veselim se doma, ki ni nič več prazen...

Le včasih se mi ustavi moč. Kramp zdrsne ob steni, roke mi padejo kakor odsekane. Tako nekako mi je, kakor takrat na paši, ko sem ležal na hrbtu in so me oblaki nosili. In želim si takrat, da bi me nekam odnesli, odkoder se ne bi vrnil več... Pa glej jih: skozi črni rov romajo: žena Kate, Perin, Nikolaj, Dušan, Ljubica, Rožica, Mira. Štirinajst zvestih oči me gleda. Tako hodijo procesije angelov v nebesih. Samo pomigam jim. In kite se mi napno kakor vrvi. In vnovič zlomim hrbet in stružim. In vnovič kaplja kri, prav topla in živa.

Pa nič zato!

Ko pridem zvečer domov, pozabim dan. Zrušil bi se pod mizo, do smrti sem truden. Pa odprem vrata in dvanajst mehkih rok zraste: Ata, kaj ste prinesli?

In ujamejo me vsak za en prst in gredo do mize, kamor stresem bonbone. — In zlezejo mi na kolena in hej, moji brki, moja ušesa, moji lasje... In na hrbet mi zajahajo in hi! po sobi! Kakor da smo na trgu!

E, moja hiša je vrt, moja žena je vrtnarica. Z nežno roko cepi drevesca. In vsako se prime. Od mize nas gleda in smehlja se kakor nedolžno dete. Grem k njej in jo poljubim kakor nekoč, ko sem bil fant: Hvala ti, Kate, za te-le male! Zdaj šele vem, kako strašno si moja!

Nekoč sem se bal večerov. Samotni in dolgi so bili. In sem hodil v krčme, da bi zadušil samoto. Le kam naj bi pogledal, ko sem se vrnil! V kotu žena, peč pa je prazna. Zato sem se vračal v črni noči, da nisem nič videl, nič občutil.

Hej, zdaj pa nas je osem otrok; med temi sva najmlajša žena in jaz...

Moja mati je dete: veruje in ne vpraša, čemu.

Moja mati je mučenica: Iz duše ji kri kaplja, pa celo noč moli.

Moja mati je čudež božji: Ljubezen ima, da bi je morje ne izpilo.
In vse doume in vse odpušča. Take žene so samo v nebesih...

O Bog, kaj sem Ti storil, da si mi mater z nebes poslal!

In zdaj rečem:

Dokler je ne najdem, ki bo z nebes kakor moja mati, nimam dekleta in ne bom imel žene. Amen.

Stranik Dragoman:

Sem mislil snoči v vas iti

(Francelj je umrl.)

Pod hribom grob.

*Sem mislil snoči v vas iti,
pa vse so sleze razdejane,
pa prav nocoj, nocoj.*

*Tam onstran vriska bela pesem —
dvajset mladih let, črn kruh, bel Bog.
Vedro lice raste v mir.*

*Na tem bregu joka nam popevka:
Oj fantje, kam pa nocoj v vas pojdemo,
nocoj, ko je tak tih, tak tih večer? — — —*

Joj, tisti beli grob! — — —

Fr. Erjavec:

Naš kmet v srednjem veku

Glavni zunanji znak podložnikove odvisnosti od zemljiškega gospoda so bile služnosti in dajatve, ki mu jih je moral odrajtovati. Služnosti delimo lahko v dve vrsti: službovanje na gradu in tlako. V zmislu svojega položaja bi morali služiti nesvobodni kmetje svojemu gospodu, kadar in kolikor časa bi bil ta zahteval, vendar se je že zgodaj uvedla navada, da je služila odrasla mladina v gradu po tri leta (časih seveda tudi več ali manj), potem se je pa z graščakovim dovoljenjem poženila, oziroma pomohila ter vrnila pod rodni krov kmetovat. V grajski službi so opravljali vsa dela poslov in graščaki so jim dajali zato tudi primerno plačo. Mnogi mladeniči so

ostali prostovoljno tudi po preteku tega roka v gradu kot prvi hlapci, strežaji, graščakovi vojaki itd. Posebno sposobnim je poverjal graščak tudi važne posle in službe in mnogi so se sčasoma povzpeli do vitežkega stanu.

Važnejša je bila pa tlaka, t. j. neplačano delo graščaku. Podložniki so morali delati in vzdrževati ceste ter ograje, spravljati les iz gozdov, pomagati pri prezidavanju gradu, služiti za gonjače pri lovu, obdelovati grajska polja, tovoriti dajatve na razna tržišča in k oddaljenemu gospodu. Podložniki freisinških škofov v škofje-loški okolici so morali n. pr. tovoriti vino in druge dajatve prav iz Škofje Loke čez Ljubelj na Bavarsko. Razločujemo dve vrsti tlake: imenovano ali določeno in neimenovano ali nedoločeno. Imenovana tlaka je bila tista, pri kateri je bilo imenoma določeno, katera dela mora podložnik opraviti, n. pr. pokositi določeni travnik, seno posušiti in spraviti; zorati določeno njivo ter posejati, požeti in omlatiti z nje žito, obdelati določeni vinograd itd. Neimenovana tlaka je bila pa tista, pri kateri je bilo le določeno koliko dni v letu mora priti podložnik sam ali z vprego (ročna in vprežna tlaka) na delo, ki mu ga je potem šele ob prihodu odkazal oskrbnik. Enkrat je moral priti podložnik na tlako sam, drugič z vprežno živino ter vozom ali plugom. To tlačanstvo v srednjem veku nikakor še ni bilo tako hudo, kot si navadno mislimo. Tlačanili so podložniki v XII. in XIII. stol. le redko več kot po 12 dni v letu, na delo so prihajali navadno šele ob sedmih ali celo ob osmih zjutraj, prenehali so pa pogosto še pred solničnim zahodom, nakar se je razvilo večkrat veselo rajanje (na to nas n. pr. še dandanes spominja metev prosa). Hranil je tlačane navadno graščak.

Nekoliko občutnejše so bile seveda dajatve ali davščine, ki so bile dvoje vrst: denarne in v blagu. V denarju so morali plačevati podložniki zlasti davke od domov (večkrat tudi le od posameznih delov, n. pr. ognjišč, dvorišč itd.) in zemljišč, odškodnino od uporabe grajskih gozdov, pašnikov (kmetje v Žuzmu so dajali gradu po eno kokoš in eno klobaso letno, zato so pa smeli pasti prašiče v grajskih gozdovih), mlinov, vodnjakov itd. ter številne upravne pristojbine (sodne, ženitovanjske, umeščevalne itd.). Večkrat sta se graščak in podložnik tudi sporazumela, da je plačeval kmet namesto nekaterih, prvotno v blagu pogojenih dajatev, te rajši v denarju, zlasti če je n. pr. podložnik medtem izpremenil način pridelovanja in posameznik stvari ni več prideloval ali pa če je živel graščak začasno v tujini in mu je bilo več za denar nego za blago. Namesto prašiča so plačevali n. pr. ponekod 15 penozov, namesto ovce 16, namesto jagnjeta 5 itd. Seveda so bili tudi sporazumi

le začasni in jih je lahko vsaka stranka zopet razdrla, a pozneje n. pr. lahko vnovič obnovila.

Najvažnejše podložnikove dajatve so bile pa v blagu, ki so po vrednosti daleko presegle vse druge dajatve in služnosti. Prvo mesto med blagovnimi dajatvami so zavzemale vse vrste žita. Tem so sledile tako zvane male ali kuhinjske dajatve, h katerim so prištevali vse, karkoli se je dalo uporabiti v kuhinji: sir, mleko, mast, meso, jajca, fižol, repo, zelenjavo itd. itd. Vprav neverjetno je, kake drobnarije so vse spadale k tem dajatvam in kako podrobno so bile določene, n. pr. poper, žafran, kolone, mesne paštete, hlebci črnega kruha, pogače itd. itd. Končno so spadale med dajatve v blagu še vse vrste izdelkov domačega obrta in sploh potrebščin vseh vrst, kakor: platno, predivo, orodje, vozovi, posode, vreče, vosek, podkve, gnoj, slama itd. itd., skratka vse, kar se le more rabiti v tako velikem gospodinjstvu in gospodarstvu, kakor je bilo grajsko.

Služnosti in dajatve so bile seveda odvisne od velikosti podložnikovega zemljišča. Gruntar je moral odrajtovati še enkrat toliko kot polgruntar itd., pa tudi ti niso odrajtovali vsi enako in vsi istih stvari. Pri nekdanjih svobodnih in polsvobodnih podložnikih so izvirale namreč dajatve iz svobodne pogodbe med graščakom in kmetom. Množino tako pogojenih in tudi vseh drugih dajatev, ki jih je morala odrajtovati vsaka podložniška hiša, so začeli zlasti veliki zemljiški gospodje že zgodaj zapisovati v posebne knjige, imenovane urbarji. Ti so bili za kmeta jako važni, kajti s tem so bile za stalno ugotovljene njegove dolžnosti in podložnik ni bil več odvisen od graščakove samovolje. Najstarejše urbarje za slovenske pokrajine imamo že iz XII. stol. V njih so časih do najmanjše podrobnosti označene vse dolžnosti posameznih podložnih gospodarstev in česar ni bilo v urbarjih, tega gospod ni smel zahtevati. Manjši kmetje n. pr. niso morali dajati celih živali ali drugih potrebščin, temveč le posamezne dele. Eden je dajal n. pr. ostrizene, drugi neostrizene ovce, eden cel voz, drugi le lestev ali os za voz, eden celega prasca, drugi le pleče, eden med, drugi pivo itd. Določeno je bilo vse prav do velikosti¹ in kakovosti. Za vsako vrsto dajatev je bilo natančno določeno, kdaj jo mora podložnik odrajtati, n. pr. denar o sv. Treh kraljih, o svečnici, o sv. Filipu, o sv. Vidu, o kresu itd., žito o svečnici, o sv. Juriju, križev teden, o sv. Mihaelu, o sv. Martinu itd., kuretino o sv. Juriju, o sv. Jakobu, opustu, o Gospojnicah, o binkoštih itd., ribe o sv. Ani itd. (na to nas še dandanes spominjajo razna imena,

¹ Po nekaterih nemških krajih je moral biti hlebček debel kot pokonci postavljena dlan, velik pa tako, da ga kmetica ni pokrila, če je nanj sedla; hlebčki kruha so morali biti za palec debeli, obsežni pa tako, da se je dalo po njih s palcem zarisati krog, če se je postavil sredinec na sredo hlebčka.

n. pr. Martinova gos, velikonočna jajca itd.). V kozjanskem urbarju je bilo n. pr. zapisano: Vsak podložnik je dolžan o božiču peljati na grad dva tovara drv, jih razsekati in znesti v grajsko shrambo. Graščini Laško so morali dajati posestniki po 4 bokale pšenice in 4 bokale ovs, v Slovenskih goricah so odrajtovali po 1 mernik ovs, 1 korec fižola, 1 korec maka in 1 korec pšena ali ajde. Uvedena je bila pa navada, da so morali kmetje k tem dajatvam še kaj navreči »za poklon«.

V splošnem vse te dajatve v srednjem veku niso bile velike. Zavisle so od najrazličnejših okoliščin: od velikosti zemljišča, gospodarskih okoliščin itd. Že utrjene kmetije so morale odrajtovati mnogo več nego naseljenci, ki so si morali šele urejati gospodarstvo itd. Nemogoče je zato podati kako splošno veljavno pravilo, vendar so imeli navadno podložniki na cerkvenih posestvih boljše stališče, zaradi česar je bil že tedaj v navadi rek, da je »pod krivo palico (t. j. pod oblastjo cerkvene gospode) dobro živeti«. Sorški kmetje v Selški dolini, podložniki freisinških škofov, so bili n. pr. kot naseljenci prosti sploh vsake tlake, od dajatev so pa odrajtovali v Selški in Poljanski dolini navadno po 32 penezov (denarjev) v gotovini ter po 1 prašiča in 1 piščanca letno v blagu, kmetje v Retečah pri Škofji Loki po 6 veder piva in 1 modij ovs, Stražiščani so obdelovali škofove vinograde na Šmarjetni gori, Bitnjani in Črngrobčani so kosili in spravljali škofovo seno, neki podložnik iz Stare Loke je moral popravljati sode in nadomeščati izrabljene, drugi so bili dolžni polagati trnje na vrtno obzidje, tretji pometati grajsko dvorišče, četrti čistiti grajski vodnjak itd. Več so morali dajati seveda drugod, toda tlaka ni trajala, kakor smo že omenili, tedaj skoro nikjer na Slovenskem nad 12 dni v letu. Graščina v Kozjem je pobirala n. pr. od dveh in pol orala njive, na kateri se je pridelalo nad 40 mernikov pšenice in nad 80 mernikov ovs, komaj dobra dva mernika (4 škafe) in nekaj manj kot dva mernika ovs. Omeniti je pa treba seveda še desetino, t. j. deseti del vseh pridelkov, ki so jih bili dolžni dajati kmetje za cerkvene potrebe. Ena tretjina od te je pripadla škofu, ostanek je bil pa za vzdrževanje cerkve in duhovščine, samostani so pa iz nje podpirali tudi reveže in romarje. Toda tudi te kmetje niso dolgo dajali v celoti, temveč le večji in manjši del. Šele ko je prišla s časoma tudi desetina v roke posvetni gospodi, so jo iztirjevali strožje.

Iz vseh teh razlogov lahko rečemo, da je gospodaril srednjeveški slovenski kmet razmeroma lahko. Njegove potrebe so bile majhne, prav tako tudi služnosti in dajatve. Če je pa zadela kmeta kaka izredna nesreča (posebno slaba letina, povodenj, kužna bolezen itd.), mu je pa za krajšo ali daljšo dobo izpregledal zemljiški

gospod še te dajatve v celoti ali pa vsaj nekaj. V starih urbarjih najdemo polno opazk, da so te ali one dajatve »do preklica« izpregledane. Tak popust je bil seveda graščakova milost, ki jo je lahko vsak čas preklical. Proti koncu srednjega veka je živel zato slovenski kmet razmeroma lahko in dobro. Po naših deželah je vladalo razmeroma veliko blagostanje, kakršnega ne najdemo pozneje cela stoletja več.

Kranjec Mihael:

Njegova pesem

Našel sem ga kakor vedno: veselega in prešernega. In ker je bil večer, je zavriskal, preden mi je stisnil roko. Nato mi je pripovedoval, da je, kakor je bilo vedno, nič posebnega — pa vendar lepo. Povabil me je, naj grem z njim.

»Kam?« sem hotel. Prvi večer vendar nisem mogel, da bi hodil po obiskih, kakor se mi je že ob njem zgodilo.

»Pojdi. — Rekla je, da ne bo spala.«

»Ne grem,« sem se mu smejal. »Saj še nazadnje mene oženiš.«

»Ja —, še tega bi bilo potreba. Sicer pa morda ne bi bilo nič napačnega. Prvič bi tako dobil domače blago in bi pozabil na tisto mestno šaro. — Prav za prav se pa tam jaz ženim, da veš. In celo ne bi bilo lepo, če bi mi hotel prevzeti. Pa tudi dosegel ne boš ničesar. Kadar pridem jaz zraven, ne pride nihče drugi v poštev.«

»Kot vedno.«

Nasmejaj se je. »Saj pa res.« Nato se je zresnil. »Saj pa se drugod nisem ženil. Tisto sem ti vedno lagal. Nisem hotel.«

»Ali pa ona ne —«

»Vidiš, prav tako je,« mu je dobro delo. »Prav si povedal. Zato pa, ker se jaz grem ženit in se ženil ne bom, in ker jutri odidem, me počakaj pri Kovačici —. To razumi in če misliš, da sva prijatelja, upoštevaj.« —

In vrisk je že obznanil, da gre vesel in prešeren in — mlad.

1.

Ljubim majske večere, ker je toliko razkošja v njih, toliko tihih slutenj in pričakovanja. Greš po vasi, po mehki pomladni poti, hiše so utonile v noč, komaj ponekod odsev medlobne petrolejke skozi tesna okna, tih odmev molitve matere z otroki. Voda pod mostovi poje tiho pesem in s šumljanjem vode pri mlinu, padajoče prek zapor, večerne sanje tke: — v majsko noč. Pred hišami jesen in hrast; — za hišo so akacije ob plotu, dalje jablane, hruške in cvetoče črešnje, prav tako trnoslini v razkošju cvetja, slive in še breskve.

Greš po mehki cesti z rokami v žepu, s klobukom nad očmi in žvižgaš med pesem vode pod mostovi in one pri mlinu.

Zraslo mi je jedno drevice...

In od daleč pesem fantov kakor odgovor tvoji pesmi. Kot da bi kdo risal v noč nerodno veselo misel.

Pod tem drevcem senca javora...

In tedaj se je vrnil prijatelj in je dokončal:

Ne bom se ženil — ledik bom ostal...

Ob mesečini sem razbral nasmehljaj z njegovega obraza in ga nisem razumel.

2.

V naših fantih je nekaj posebnega — sam Bog jih razumi. Razhudijo se ob proščenjih ali pa če kdo hodi v vas, nato pa so spet otroci. Ob večerih pojejo z isto radostjo pesem o Mariji, ki je z Jezusom na rajžo šla, kakor ono o „dekletu, ki sladko spi“, ali pa ono o Ančki, ki je greh storila in kako huda stvar je greh. Posedajo pri Lebarju v zimske noči, igrajo s strastjo karte za to, kdo bo šel z „njim“ spat. Otroci so tedaj, in se prepirajo, da so trenutek pozneje večji prijatelji. V cerkvi poslušajo z nekim kesanjem, in v resnici sklenejo, ne samo, da se ne bodo prepirali in pretepali, ampak celo manjše stvari. Celu vasovali ne bodo pri dekletih. Ko pa so pred cerkvijo, že gledajo za dekleti in sklepajo, kam bodo šli na večer.

Odhajajo s prešernostjo na nabor in prav tako odhajajo k vojakom. Vračajo se resni in mirni in tedaj so pravi otroci. In ni več v njih tistega prešernega fantovstva in matere ubogajo...

»Pojdi,« mi je dejal prijatelj in me potegnil s seboj. »Saj pa ne bova pila kot živina. — Povedal mi boš, kako in kaj. In jutri grem, da veš.«

»Kaj si vesel, da greš —?«

»Vesel!« je vzkliknil. »Le čemu bi jokal. — Greš na delo in v jesen se vrneš, če še kje ne ostaneš dalje. Greš s pesmijo in s pesmijo se vračaš. To je, vidiš, pesem. Tudi takrat, ko bi morda rad jokal. — Zdaj pa poslušaj —«

3.

Nato mi je pravil o svojem večeru in o njej. Da ga ima v resnici rada, da mu je rožo podarila in mu bo pisala vsak teden. Govoril je o njenih očeh, o njeni lepoti, celo njeno ime je bilo lepo.

»Saj se pa še v jeseni nemara oženiš.«

Zasmejal se je veselo in glasno. Meni pa se je zazdelo, da je bilo nekaj bolestrnega v njegovem smehu.

»Pijva! Pa ne misli, da sem pijanec. Ampak, ko greš v svet, moraš piti, ker je potem lažje. Kaj misliš, da bo res pisala?«

»Saj pa je rekla.«

»Vedel sem, da ne razumeš. — To je edino prav, da ne bo pisala. Kako so dekleta pametna. Končno, če mi podari rožo in če govori z mano! — Vidiš, oni imajo lep dom, velika okna. V naši koči bi pa komaj glavo vtaknil skoz okno. Njint ni treba po svetu, mi pa s prvim solncem odhajamo in se vračamo v pozno jesen. Pri njih sta v vsem velikem domu samo dva otroka, nas pa je osem, da ne moremo sestiti za mizo, če smo doma. In je vendar lepo. Klatimo se po svetu. Pa se le vračamo —«

4.

Tako mi je pravil in me vabil, da bi igrala z otroki, ki še niso šli spat.

»Ti ne veš, kako je to lepo.«

Nato je kvartal s silnim navdušenjem z deco, se prepiral z njimi in name sploh pozabil. In h koncu se je poslovil z njimi, kakor se poslavljamo s prijatelji, pristrčno in toplo. Stopil je na prag in zaukal. Jeknilo je med nizke kočje in med visoke svetle domove.

Zjutraj je potrkal na moje okno.

»Grem,« je dejal skoraj veselo, kakor da bi hotel nekaj prikriti.

»Piši mi —!«

»Čemu,« je odmajal. »Saj se še tako vidiva.«

Segel mi je v roko in odhajal s kovčegom. Potisnil je klobuk na čelo in žvižgal.

„Zraslo mi je jedno drevece...“

In v jutro med petje ptic, je udarjal njegov korak in je pela melodija njegove pesmi.

Tako odhajajo naši fantje v življenje in v svet: s pesmijo, in s pesmijo se vračajo. Nato zopet kvartajo ob zimskih večerih pri Lebarju z njegovo deco, vasujejo in pojejo o zelenem drevcu, o Mariji, ki gre na rajžo z detetom Jezusom, in o Ančki, ki je greh storila. Pomlad jih jemlje, zato, ker jih je osem otrok, da imajo tudi najmlajši pozimi kruha.

* * *

Dogaja se pa vedno skoraj enako: pesem nenadoma zamre z njimi in imajo preprost lesen spomenik nad glavo s podobico Matere božje, ki gre z Jezusom na daljno pot.

Ampak na njih ustnih je bila pesem do zadnjega in sanjajo o dekletih v svetlih domih; zato, ker te sanje niso smešne; zato niso smešne, ker so nedosegljive...

„Zraslo mi je eno drevece“ — —

Janez Pucelj:

Sama

*Tamkaj na zeleni gori
trepetajo v sapi bori;
a med njimi vitka breza
k tlom oložne veje steza:*

*»Lahko vam je, lahko, bori,
bori na zeleni gori;
ali meni ni kot vam!
Jaz sem tu med vami
zapuščena, sama
kakor pastorka sred hrama
med otroki miljenci.«*

MDCCCXIII:

Mladi narodni gospodar

Spoznali smo narodno-gospodarski zakon o ponudbi in povpraševanju. Pripomniti pa moramo, da države ne morejo uvesti kar meni nič, tebi nič, svojevolično in hote ter brez upravičenega vzroka maksimiranja cen. Nepremišljeno in preuranjeno ali pretirano uvajanje maksimiranja cen bi kvarno vplivalo na splošno moralo. Pričelo bi se tihotapstvo, kar bi imelo za posledico, da bi uradno maksimiranje cen ostalo brez zaželenega vpliva in uspeha.

Iz opisanega smo doznali, da je cena mobilna, to se pravi, da ni stalna in da vplivajo nanjo razni činitelji. Nehote pa se vprašamo, kakšna pa je cena dobrin takrat, ko prvič preidejo v last trgovine? Takrat, ko je postala dobrina blago in je bila tako rekoč prvič prodana veletržcu, je morala imeti svojo začetno ceno. To ceno imenujemo **prvotno** ali **lastno**. Določuje jo producent. Producent mora stremeti za tem, da je cena njegovega izdelka nizka, kar bo vzrok večjega povpraševanja. Pri tem pa mora upoštevati lastne stroške. Taki produkcijski stroški so vzdrževanje poslopij (tovarne), strojev, amortizacija (vsakoletni odpis), dalje mezde delavcem, plače nastavnikom, uradništvu, cena sirovin in dovozni stroški, razsvetljava in kurjava in še cela vrsta raznih drugih stroškov. Vse te stroške imenujemo **režija**. Poleg režije pa mora misliti producent tudi na svoj zaslužek, ki mu gre za delo. Naravno je, da ne more biti ponudba producenta manjša od lastne cene. Ta od producenta ugotovljena lastna cena je torej prvotna cena dobrine. Takoj, ko pa se je dobrine (producentovega izdelka) polastila trgovina, vplivata na prvotno ceno nam znana čini-

telja, ponudba in povpraševanje in cena postane mobilna. Lastna ali prvotna cena pa tudi ni odvisna le od pravih produkcijskih stroškov, ker sicer bi lahko trdili, da vpliva na ceno režija, t. j. produkcijski stroški. Producent mora skrbeti zato, da so njegovi izdelki najnižji. Če bi bila lastna cena previsoka, bi se našel kmalu kak drug producent, ki bi to lastno ceno znižal in s tem povišal povpraševanje po produktu sebi v korist in prvotnemu producentu na škodo. V takem primeru govorimo o **konkurenci**. Producent mora pomisliti tudi na morebitno konkurenco. Dobro mora preudariti prej, preden je pričel z izdelovanjem ali pridelovanjem, ali bo njegova prvotna cena tudi povzročila povpraševanje. Če bodo njegovi izdelki predragi, jih nihče ne bo zahteval. Njegovi izdelki morajo biti uporabni, potrebni in z nizko lastno prvotno ceno. Če pa hoče doseči producent najnižjo prvotno ceno, mora skrbeti za moderno organizacijo svoje tovarne, t. j. vpeljati najmodernejše stroje, ki napravijo v najkrajšem času čim največ izdelkov. Čim več izdelkov bo izgotovil, tem cenejši bodo. Produkcijska cena bo deljena na vedno več izdelkov. Sprva bo velika, kasneje manjša in pri ogromnih zalogah zelo nizka. Producent ima velike zaloge izdelkov, katerim je omogočil nizko prvotno ceno. Treba mu je sedaj spraviti te nakopičene izdelke v promet. Ako hoče, da jih bo trgovina z veseljem prevzela, mora še sam skrbeti za to, da vzbudi med konsumenti zanimanje. Konsumente mora za svoje izdelke navdušiti s pomočjo tiska, lepakov, govoric, glasov itd. Vse to prizadevanje imenujemo **reklamo**. Poleg reklame pa mora pripraviti konsumente tudi na to, da sami dobe poželenje po izdelkih in sami pospešujejo veliko povpraševanje. Vse to prizadevanje producenta imenujemo **organizacijo prodaje**.

Čim večje bo povpraševanje, tem večja bo prodaja. Čim večja bo prodaja, tem večja bo potreba po novih izdelkih ter čim več bo izdelkov, tem cenejši bodo. Produkcija je torej vendar odvisna od povpraševanja in ponudbe, na kar mora biti producent pripravljen. Oglejmo si primer. Tiskarna izda povest, natisnjeno v knjigi. Lastna cena tiska je recimo Din 20.000.—. Ako bo natisnjenih le 10 knjig, bo veljala vsaka desetino produktivnih stroškov, t. j. Din 2000.—. Kdo bi tako knjigo kupil? Le zelo imoviti ljudje. Ako pa bi vzbudila tiskarna zanimanje v širokih masah in bi se ji izplačalo natisniti en tsoč knjig, bi te veljale morda Din 25.000.—, in na eno knjigo bi prišlo Din 25.—. Za tako ceno bi se dobilo več kupcev. Ako pa bi nastalo povpraševanje po knjigi toliko, da bi se izplačalo natisniti 10.000 knjig, bi te morda veljale le Din 30.000 in ena knjiga bi imela ponudno ceno Din 3.—.

Cepljenje 3 očesom

Bistvo cepljenja ali požlahtnjevanja je v tem, da brst žlahtne rastline z drugo rastlino istega plemena tako spojimo, da se na njej priraste in da moremo iz tega brsta vzgojiti novo žlahtno rastlino popolnoma zanesljivo tiste sorte, kakor je bila rastlina, od katere smo odrezali brst. Pozimi in spomladi požlahtnjujemo s cepiči, to je z enoletnimi mladikami, ki imajo po več brstov. Poleti pa cepimo z enim samim brstom. To je cepljenje z očesom ali okulacija.

Z očesom moremo cepiti le tedaj, kadar je podlaga muževna, da se lub rad odlušči, kakor je maja in junija, pa tudi avgusta meseca. Okulirati se dado le mlade, drobne podlage, ki imajo še tanko, nežno kožo. Eno- in dvoletni divjaki in pa enoletne vejice na odraslem drevju so v to svrho najprimernejše.

Žlahtna očesa za cepljenje izrezujemo z istoletnih še zelenih poganjkov, ki pa morajo biti že oleseneli, da so očesa popolnoma razvita. Taka za okulacijo godna očesa so navadno bolj v sredini poganjkov. Ko režemo cepiče za okulacijo, je treba takoj porezati z njih liste, in sicer tako, da pustimo pri vsakem očesu za prilično 1 cm dolg konček peclja. Ako bi pustili na cepičih liste, bi v kratkem času izhlapelo iz njih toliko vode, da bi se očesa pokvarila. Če pa liste takoj odstranimo, cepiče lahko brez škode po več dni hranimo, ako so na hladnem in senčnem prostoru zaviti v vlažno krpo ali med vlažnim mahom. Saj jih pošiljajo celo v velike daljave.

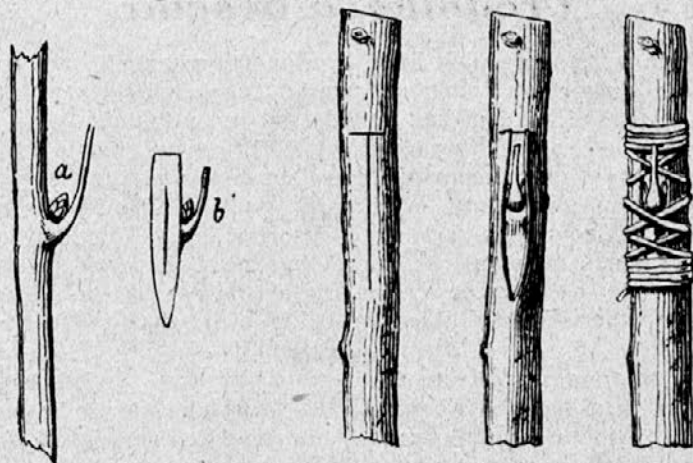
Za uspešno okulacijo si je treba oskrbeti oster nož, ki ima nalašč v to svrho prirejeno rezilo z zaokroženo ostjo in na hrbtu zobec, s katerim odluščimo kožo na podlagi. Nekateri noži za okulacijo imajo tudi koščeno lopatico.

Pri cepljenju z očesom potrebujemo tudi primerno vezivo. Najboljše je rafijevo liče ali pa debele bombažaste niti, ki jih narežemo na 30—40 cm dolge konce.

Okulacijo izvršujemo takole: Na podlagi (na divjaku ali na vejici odraslega drevesa) poiščimo mesto z gladko kožo. Na tem mestu prerežimo kožo po dolgem (2—3 cm na dolgo) in zgoraj te rezi povprek, da dobimo obliko črke T. Nato z noževim hrbtom ali s koščeno lopatico odluščimo prerezano kožo od zgoraj na obe strani. Sedaj vzamemo z levico cepič in odrežemo z njega oko, kakor kaže slika. Kako se pri rezanju očesa drži cepič in nož, kje se zareže najprej in kje se zastavi potem, da se odreže oko, ki naj se nahaja ravno v sredi ščitu podobnega koščka lubadi — vse to je treba pač enkrat videti, potem pa se toliko časa vaditi, da se pridobi potrebna

spretnost. Važno pri vezanju očesa je to, da ne gremo z nožem pre-globoko v les, pa tudi ne preveč površno, da bi posneli samo kožo. V prvem slučaju bi se oko nerado prijelo, v drugem pa bi pokvarili srce (rastni stožec) očesa. Ščitke bi se sicer prirastle, toda oko bi ne odgnalo.

Ko je oko odrezano, ga primimo za pecelj in ga potisnimo od zgoraj navzdol v zarezo na podlagi, kakor je iz podobe dobro raz-vidno. Končno povežimo rano, da se odluščena koža tesno oprime očesa. Mazanje s cepilno smolo je nepotrebno. V 2—3 tednih se oko priraste, kar poznamo po tem, da pecelj pozori (porumeni) in od-pade ali sam od sebe ali pa, ako se ga le dotaknemo. Kjer pa se pecelj posuši in se tesno drži ščitka, se oko ni prirastlo.

Okulacijo izvršujemo v dveh dobah, in sicer ali od srede maja do konca junija meseca, ali pa od srede julija do septembra meseca. Majske in junijske okulacije odženejo navadno že isto poletje, zlasti ako nad očesom podlago odrežemo. To je okulacija na brsteče oko. Kar pa okuliramo od konca julija do septembra, odžene šele naslednjo pomlad. To je okulacija na speče oko.

S cepljenjem z očesom požlahtnjujemo najrazličnejše rastline, zlasti pa sadno drevje in vrtnice. Po drevesnicah okulirajo vsako poletje na sto in stotisoče sadnih divjakov, in sicer skoro brez izjeme vse na speče oko. Izurjen cepljač pocepi na dan po tisoč in še več divjakov. Kjer cepijo v velikih množinah, delo razdele. Cepljač reže in vstavlja očesa, tik za njim gresta dva vezača, ki okulacije vezeta.

Z okulacijo tudi lahko precepljamo odraslo sadno drevje. Spomladi skrajšamo vejevje. Na koncu obžaganih vej poženejo krepke mladike. Najprimernejšo okuliramo poleti na speče oko. Iz teh oces vzgojimo nov vrh zaželjene sorte.

Uspeh okulacij je močno zavisen tudi od vremena. Rade se primejo, ako okuliramo v toplem, mirnem vremenu. V dežju in v mrzlih vetrovih ne hodi okulirat.

Torej še enkrat: Dober nož, pravilne, gladke in snažne reži, čvrsta rast in sočnost podlage, urno delo, takojšnje vezanje in ugodno toplo vreme — to so pogoji za dober uspeh cepljenja z očesom.

Urednikova beseda

J. O. iz Ž.: Izprašuješ, bi se li ne mogel ustanoviti tudi pri nas sličen red, kakor so »Kolumbovi vitezi«. Takoj sem šel k p. Hugonu in ga povprašal, kako in kaj. Povedal mi je pa tole:

»Ponovno so bili Kolumbovi vitezi že pozvani, naj bi prekoračili meje svoje ožje domovine in se spustili v tekmo s svetovnim framasonstvom. Vsakokrat so ta poziv gladko odklonili. So morali pač imeti tehtne vzroke za to. In ti niso tajni. Kot Kolumbovi vitezi so že po imenu navezani na Ameriko, če ne v ožjem pa širšem pomenu besede. Kolumb, dasi rojen Italijan, je kot odkritelj Amerike predvsem ameriški narodni junak. V Evropi bi se moral njegov red prekrstiti.

Za odklonitev poziva so imeli pa tudi stvarne vzroke. Amerika ima toliko svojkega, od Evrope različnega, da bi bilo treba redovna pravila za Evropo temeljito preustrojiti. Res, Bog je povsod isti. Za njegovo pravdo v zgodovini narodov bi se v smislu svojega vzora »za Boga!« lahko viteško borili tudi v Evropi, ali kjerkoli izven Amerike. Potrebovali bi takih viteških borcev. A »za domovino«, kar je njih drugi vzor, bi morali delati na docela drugačni podlagi, ker so razmere, ustroj države, njeno razmerje do cerkve čisto drugi. Kratko: red, prilagoden evropskim razmeram, bi moral biti domala nova tvorba. Spričo tega ni težko umeti, zakaj so Kolumbovi vitezi take pozive odklonili. Češ, če potrebujete slično viteško organizacijo, ustanovite jo sami, vsak svojim krajevnim razmeram prikladno, mi hočemo ostati v mejah Amerike, kateri smo prikojili svoja pravila.

O kaki presaditvi Kolumbovih vitezov na evropska tla tedaj ne more biti govora, tudi če bi ne bilo drugih ovir. Njih zunanja organizacija, ki je za Ameriko ideal, bi bila za naše razmere karikatura. S tem pa nočem in ne morem reči, da se nimamo ničesar učiti od

njih. Duh, ki jih preveva, je nekaj univerzalnega, tedaj splošno pognemanja vrednega. Če spoznamo in se navzamemo tega, bo svoječasno sam ustvaril našim razmeram primerno zunanjo obliko.« — **M. K. iz S.:** »Škoda, da sem prvo številko vrnil, ker se mi ni dopadla; druga je pa kar taka, kakršna mora biti in sem jo obdržal. Da bi bila le še tretja (četrt! Ur.) taka.« Čudna zadeva — te tvoje misli. Vendar ne boš obdržal samo številke od 2.—12., piši še po prvo in stvar je v redu. — **Fr. R. iz J.:** »O cepljenju bi Vam povedal, da ste vedno za en mesec zadaj, kakor pa pišete v »Kresu«. Kako naj torej rabim tak pouk, če že naprej vem, da ne bo imel uspeha!« Na, veš kaj, da tako malo čeniš »Kres«, pa res nisem pričakoval. Ali ga boš tam enkrat decembra proč vrgel? Ali ne moreš nauka o »cepljenju« rabiti v letu 1931., ko se Ti bodo meseci ujemali s številkami. »Kres« daj ob letu vezati s prvo stranjo ovitka, boš videl, kako lepo knjigo boš imel. — **V. Š. iz H.:** »Dajte nam kaj takih pesmic, da jih lahko na odru deklamiramo, kakšne zgodbaste?« Ne vem, ali misliš take, da je snov vzeta iz »Zgodb« ali da se berejo kakor zgodba, povest. Bržčas misliš te zadnje in Ti jaz ne morem ustreči. Kar mi navdušeni pesniki pošljejo, to natisnem, jaz sam pa, Bogu bodi potoženo, Ti ne spravim branja vredne pesmi skupaj. Poeta nascitur — pesnik pride že tak na svet, so rekli že Rimljani. Sicer pa vsako pesem lahko deklamiraš, samo da jo dobro premisliš, doživiš in tako na odru poveš.

Drobiž

Oranžno drevo ali pomaranča rodi zlate sadeže 150 let.

Angleščino govori 160 milijonov ljudi.

Navaden konj ima moči za pet mož; ena konjska sila (KS, Nemci pišejo PS, Angleži HP) je torej za pet moških sil.

Hišna muha preleti 10 km na dan, kadar se seli.

Težo vsega ozračja okoli zemlje cenijo, da znaša 5.266.400 milijonkrat milijonov kilogramov!

Klišej za cepljenje za prejšnjo in to številko so vzeti iz knjige Humek M.: »Praktični sadjar«, ki ima 409 strani, 24 barvanih prilog in 29 slik v besedilu. Knjigo je za-

ložila Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani. Cena vez. 80 Din. Knjigo priporočamo.

Fant je fant. Angleški skavti so prišli v Tadžer (ob Gibraltarskem prelivu) in obiskali tamkajšnje skavte; angleške goste so povabili na malico maverski, španski, judovski, francoski in italijanski skavti. Angleških gostov je bilo 91. Pri prvem obisku so za malico pojedli 750 potic, potem pa so korakali dalje in napravili drugi obisk, pa tam seveda zopet malicali itd. Pa pravijo nekateri, da mladina ni več taka kot nekdanj!

Orjak iz jekla na morju. 100 milijonov kilogramov jekla je bilo

treba, da so zgradili ladijo »Evropac«. Če bi hoteli vse to jeklo prepeljati z železnico, bi potrebovali 530 vagonov, in če bi sklopili vse te vagonne v en vlak, bi bil ta dolg 6500 m. Eno samo sidro tehta 15.000 kg, 300 m dolge verige za sidro pa 130.000 kg.

Ali ribe slišijo? V vseh časih so se prepirali učenjaki o temi vprašanju. Eni — in teh je bila večina — so rekli, da ribe ne slišijo, ker jim manjka »polžek«, to je ud, ki posreduje sluh. V novejšem času so pa z gotovostjo dognali, da ribe ne samo, da slišijo, ampak celo glasove razločujejo. Poskusili so takole: Ko so ribam delili hrano, so se vedno prej oglasili ali na piščalko, na gosli ali na vilice. Pa se je pokazalo, da so ribe zaslišale vsak glas, pa naj je bil še tako tih. In še to: razločevale so tudi glasove, na katere so dobivale dobro hrano, od drugih glasov. Zdaj morajo učenjaki razrešiti še vprašanje, kje imajo ribe ušesa, ko jih vendar nimajo, kakor druge živali.

Lov je lov. Angleški prestolonaslednik princ uelški je potoval

po Afriki in lovil, toda bolj s filmsko kamero ko s puško. V pokrajini reke Tengi je splezal na palmo, da izpod njene krošnje ujame v kamero življenje divjih slonov, katerih je tam vse polno. Nekega dne ves srečen vrti ročico kamere in filma velikega slona, baš ko ta dirja proti palmi in niti ne pomisli, da velja slonov napad njemu. Prinčevi spremljevalci začno kričati in ploskati, da bi slona odvrgli, pa mogočna žival se ne da zmotiti in skokoma dirja proti prinčevi palmi, plahutaje z ogromnimi uhlji. Le še kakih trideset metrov in princa bi bil sklatil s palme in pomandral, da ga ni v zadnjem hipu pogodila krogla enega izmed prinčevih spremljevalcev.

Točne veverice. V zahodni Afriki na obali Ašanti je nekdo opazoval črno-bele veverice. Prav vsak večer je videl, kako so tri veverice splezale na isto drevo in se od tam spustile na sosednje, in sicer vselej točno ob tri četrti na sedem; tri mesece jih je opazoval, pa so se držale ves čas istega dnevnega reda.

Nove knjige

Brackel: **Cirkuški otrok.** Roman. Ljudska knjižnica. 35. zvezek. V Ljubljani. 1929. Založila Jugoslovanska knjigarna. Str. 228. Cena vezani knjigi 42 Din, broširani 28 Din. — Ta roman je romantična zgodba, ki jo prepletajo burni notranji in zunanji dogodki lepe Nore, otroka iz cirkusa, in mladega grofiča Kurta. — Javne knjižnice izpričujejo, da ljudje, zlasti mladi, najbolj ljubijo povesti take vrste, kakor je »Cirkuški

otrok«. Prevod je gladek. Priporočamo.

Odpevi za litanije lavretanske in presv. Srca. Zložil P. Hugolin Sattner. Založila Jugosl. knjigarna. Cena 12 Din. — Vsi odpevi so zloženi v f-duru, ki je še najbolj primeren za pete litanije, in jih je 17 na čast Materi božji in 6 na čast presv. Srcu. Brez dvoma bodo ti odpevi prav tako ponarodeli in se udomačili, kakor oni iz »Slave Brezmadežni«.

Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani

priporoča nekaj najboljših slovenskih po-
vesti, prevodov svetovnoznanih pisateljev:

- Jutranja zvezda. *Povest*, spisal H. R. Haggard, iz angleščine prevel P. M. Črnigoj. Din 30'—, vezano Din 40'—.
- Nodlag. *Povest*, spisal P. A. Sheehen. Din 24'—, vezano Din 32'—.
- Hanka. *Lužiškosrbska povest*, spisal A. Marby. — Chateaubriand, Atala, *povest*. — Federer, Čudež v Bolzeni, *srednjeveška povest*. Din 22'—, vezano Din 30'—.
- Hči cesarja Montezume. *Zgod. povest*, spisal H. R. Haggard, iz angl. prevel J. Poljanec. Din 30'—, vezano Din 42'—.
- Storžek in njegovo burkasto življenje. *Povest za mladino s podobami*. Spisal Lorenzini, poslovenil dr. Joža Lovrenčić. Din 14'—, vezano Din 22'—.
- Otroci solnca. *Novela*. Spisal dr. I. Pregelj. Din 24'—, vez. Din 32'—.
- Kleopatra, egiptovska kraljica, *povest*, spisal H. R. Haggard, poslovenil J. Poljanec. Din 28'—, vezano Din 40'—.
- Izpod Golice, *tihotapska povest iz gorenjskih planin*. Spisal Slavko Savinšek. Din 30'—, vezano Din 42'—.
- Na polju slave, *povest iz časa kralja Jana Sobieskega*, spisal H. Sienkiewicz. Din 28'—, vezano Din 40'—.

Najnovejši katalog je brezplačno na razpolago.

SALDA-KONTE
ŠTRACE — JOURNALE
ŠOLSKE ZVEZKE — MAPE
ODJEMALNE KNJIŽICE,
RISALNE BLOKE
ITD.

nudi po izredno ugodnih cenah

KNJIGOVEZNICA
JUGOSLOVANSKE TISKARNE

PREJ **K. T. D.**

V LJUBLJANI, KOPITARJEVA ŠT. 6/II.

Nova založba

T. Z. Z. O. Z.

v Ljubljani, Kongresni trg
(v Zvezdi) priporočasvojo
bogato zalogo

vseh vrst knjig in revij,
slovenskih, nemških in dr.
Na željo naroča in dobav-
lja knjige in revije tudi
iz inozemstva; — anti-
kvaričnih knjig, ki jih
kupuje in prodaja po naj-
ugodnejših cenah; — pi-
sarniških potrebščin, ka-
kor papir, tintnike, svinč-
nike, radirke, peresa, za-
pisnike, mape in dr. po
najzmernejših dnevnih
cenah. Solidna postrežba!
Dobro blago!

Ljudska posojilnica

reg zadruga z neomejeno zavezo v Ljubljani

obrestuje hranilne vloge po najugodnejši obrestni meri, vezane vloge po dogovoru ter brez vsakega odbitka. Tudi rentni davek plačuje posojilnica sama. — Svoje prostore ima tik za frančiškansko cerkvijo v lastni palači, zidani še pred vojsko iz lastnih sredstev. Poleg jamstva, ki ga nudi lastna palača, veleposestvo in drugo lastno premoženje, jamčijo pri Ljudski posojilnici kot zadrugi z neomejenim jamstvom za vloge vsi člani z osem svojim premoženjem, ki presega večkratno vrednost vseh vlog

Hranilne vloge znašajo nad 180 milij. Din

JUGOSLOVANSKA TISKARNA V LJUBLJANI

Najbolje urejena:

tiskarna
knjigoveznica
klišarna
kamen- in offsettisk
bakrotisk

Prvovrstna izvršitev
Zmerne cene

**NAJMODERNEJŠE
GRAFIČNO PODJETJE V JUGOSLAVIJI**